

COVID-19 Tehdit Algısı Ölçeğinin Türkçe Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Turkish Validity and Reliability Study of Questionnaire on Perception of Threat from COVID-19

Özge AKGÜL¹, Melike TETİK², Cansu AYKAÇ²

¹İzmir Demokrasi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Deneysel Psikoloji Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye
²Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sinirbilimler Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye

Atf: Akgül Ö, Tetik M, Aykaç C. Turkish Validity and Reliability Study of Questionnaire on Perception of Threat from COVID-19. Forbes J Med 2022;3(2):181-188

ÖZ

Amaç: Bu çalışmanın amacı, Koronavirüs hastalığı-2019 (COVID-19) tehdit algısını belirlemek için geliştirilen COVID-19 tehdit algısı ölçeğinin Türkçe geçerlilik ve güvenilirliğini değerlendirmektir.

Yöntem: Bu çalışma 224 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Verilerin toplanmasında sosyodemografik form, COVID-19 tehdit algısı ölçeği, algılanan COVID tehdidi formu, COVID-19 korkusu ölçeği, Beck anksiyete ölçekleri kullanılmıştır. Güvenirlik analizi için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı, madde-toplam puan korelasyon katsayıları ve test tekrar test için Pearson korelasyon değeri hesaplanırken, ölçeğin yapı geçerliliğini tahmin etmek için açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır.

Bulgular: Ölçeğin iç tutarlılık güvenirliliği dikkate alındığında, Cronbach alfa güvenirlilik katsayısı $\alpha=0,775$ olarak bulunmuştur. Ölçek maddelerinin madde ve toplam puan korelasyon katsayıları 0,53 ile 0,86 arasında bulunmuştur. Açımlayıcı faktör analizi toplam varyansın %69,6'sını açıklamış ve ölçeğin tek faktörlü yapısını desteklemiştir. COVID-19 tehdit algısı ölçeğinin algılanan COVID tehdidi formu ve COVID-19 korkusu ölçeği ile korelasyonu istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Sonuç: CTAÖ-TR ölçeği Türkçe dilinde COVID-19 tehdit algısını değerlendirmek adına geçerli ve güveniliridir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, tehdit algısı, ölçek uyarlama, geçerlik, güvenirlilik

ABSTRACT

Objective: The aim of this study is to evaluate the Turkish validity and reliability of the questionnaire on perception of threat from Coronavirus disease-2019 (COVID-19) which was developed to determine the COVID-19 threat perception.

Methods: This study was carried out with 224 participants. Socio-demographic form, questionnaire on perception of threat from COVID-19, perceived COVID-19 threat form, fear of COVID-19 scale, and Beck anxiety scales were used to collect data. For the reliability analysis, Cronchach alpha internal consistency coefficient, item-total score correlation coefficients, and Pearson correlation test were calculated, whereas explanatory factor analysis was performed to estimate the construct validity of the scale.

Results: Considering the internal consistency reliability of the scale, Cronbach's alpha reliability coefficient was found to be $\alpha=0.775$. The item and total score correlation coefficients of the scale items were found between 0.53 and 0.86. Exploratory factor analysis explained 69.6% of the total variance and supported the uni-factor structure of the scale. Factor loadings of these factors were estimated between 0.55-0.85. The correlations of questionnaire on perception of threat from COVID-19 with perceived COVID-19 threat form, fear of COVID-19 scale, and Beck anxiety scales were statistically significant.

Conclusion: The questionnaire on perception of threat from COVID-19 is valid and reliable in Turkish for assessing the threat perception of COVID-19.

Keywords: COVID-19, threat perception, scale adaptation, validity, reliability

Geliş/Received: 08.04.2022

Kabul/Accepted: 09.05.2022

Sorumlu Yazar/
Corresponding Author:

Dr. Özge AKGÜL,

İzmir Demokrasi Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji
Bölümü, Deneysel Psikoloji
Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye

Tel.: +90 554 391 82 11

✉ ozge.akgul@idu.edu.tr

ORCID: 0000-0001-8321-5485

GİRİŞ

Mevcut Koronavirüs hastalığı-2019 (COVID-19) salgını, şiddetli akut solunum yolu sendromu olarak bilinen koronavirüs 2 yeni bir koronavirüs olarak ilk kez Çin'in Wuhan kentinde 2019 Aralık ayında görülmüştür ve Dünya Sağlık Örgütü salgını, küresel bir sağlık sorunu olarak ilan etmiştir.^{1,2} Bu konuda birçok klinik çalışma yapılmakla birlikte, salgının psikolojik etkilerine dair yapılan çalışmalar zamanla artmaktadır. COVID-19 salgını ile ilgili yakın zamanda yapılan çalışmalar ve daha önceki salgın dönemlerinde yapılan çalışmalar, büyük çaplı salgınların geniş bir psikososyal etki yelpazesine sahip olduğunu vurgulamaktadır.³ COVID-19 salgını ortaya çıktıktan sonra bireylerin ve yakınlarının sağlığı tehdit altında kalmıştır. Önceki pandemilerde yapılan araştırmalarda özellikle sağlık çalışanlarının hasta olma, hastalığı yakınlarına taşıma korkusu ile birlikte ağır iş yükü ile karşı karşıya kaldıkları bildirilmiştir.^{4,5} Ek olarak, bu salgın hem küresel hem de bireysel anlamda ciddi ekonomik belirsizlikler de yaratmıştır. Ayrıca sürecin daha ne kadar süreceğine dair belirsizliklerin artması ve yeni mutasyonlar ile karşı karşıya kalma durumlarının ortaya çıkmasıyla birlikte bireylerde bazı psikolojik sıkıntılar yaşanabilmektedir.

Hastalığa dair anlayış hem daha önce yaşanan deneyimlerle hem de sosyal ve kültürel bağlam yoluyla kişinin hastalık belirtilerini yorumlama şeklini etkilemektedir.⁶⁻⁸ Hatta yapılan bir araştırmada gösterilmiştir ki bir hastalığın temsili, tanının konulması ile birlikte önleme davranışını, belirtilere karşı verilen tepkileri, tedaviye uyumu ve gelecekteki sağlık beklentilerini etkilemektedir.⁹ Bu sebeple de bir kişinin hastalık algısı; yaşadığı deneyimin yorumlamasına, bu yorumu aktif davranışa dönüştürmesine, sosyal tepkilere yanıt vermesine ve bu deneyime kişisel anlam atfetmesine dayanmaktadır. Toplumların küresel bir salgın ile karşı karşıya kalmasıyla birlikte, insanların hastalık algılarının çalışılması büyük önem kazanmıştır.

Yine bazı araştırmacılar algılanan hastalık tehdidinin kişideki stres düzeyinin artırarak depresyon ve anksiyete bozukluğu gibi ciddi psikolojik bozukluklara neden olabileceğini bildirmişlerdir.^{1,3,10} COVID-19, bireyler arasında korkuyu tetiklediğinden bu global sağlık krizinin insanlar üzerindeki psikolojik etkisinin incelenmesi çok önemli bir hal almıştır.¹¹ Dahası, kişinin kendisinin enfekte olmasa dahi COVID-19 ile enfekte olmuş kişilerle temastan korktuğunu bildiren çalışmalar da mevcuttur.¹² Yüksek COVID-19 korkusuna sahip olma, gerçekçi olmayan ve belirsiz düşüncelere neden olabilir.¹³ Satıcı ve ark.¹⁴ 2020 yılında yaptıkları araştırmalarında COVID-19 kaynaklı korkunun Türk halkında psikolojik distres ve yaşam memnuniyetiyle ilişkili olduğunu bildirmişlerdir. Bakioğlu ve ark.¹⁵ ise

COVID-19 korkusunun depresyon, anksiyete ve stresle bağlantılı olduğunu bulmuşlardır.

Tüm bunlar göz önüne alındığında COVID-19 koronavirüsünün neden olduğu psikolojik durumların incelenmesi ve hastalığın algılanmasının ya da temsil edilme şeklinin önemi sebebiyle Pérez-Fuentes ve ark.¹⁶ tarafından 2020 yılında COVID-19 tehdit algısı ölçeği (CTAÖ-TR) geliştirilmiştir. Bilinmektedir ki hastalık algılama modeli, kişinin hastalığa dair sahip olduğu deneyime, yapıya ve temsillere, hastalığın tedavisine, süresine ve nedenlerine odaklanmaktadır.^{17,18} Tüm dünyanın karşı karşıya kaldığı bu salgının etkisinin sağlığa dair hastalık algısının araştırılması ve karşı karşıya kalınan tehdit algısı ile baş etmede psikolojik müdahalelerin geliştirilebilmesi için bu konu gittikçe önem kazanmıştır. Bu çalışmada COVID-19 kaynaklı, algılanan tehdide dair geliştirilen CTAÖ-TR'nin (Cuestionario de Percepción de Amenaza de la COVID-19) Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının yapıp Türk popülasyonunda iç tutarlılığının ve test-tekrar test güvenilirliğinin incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Örneklem

İzmir Demokrasi Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu, 02.07.2021 tarih ve 2021/07-03 sayılı kararı ile araştırma öncesinde çalışmanın izni alınmış ve veri toplama sürecinde Helsinki Deklarasyonu kurallarına uyulmuştur. Veriler, Temmuz 2021-Kasım 2021 tarihleri arasında COVID-19 salgını sırasında yüz yüze görüşmelerin olası tehlikeleri nedeniyle Google Forms çevrimiçi anket platformu aracılığıyla toplanmıştır. Tüm katılımcılar, çalışmanın başlamasından önce bilgilendirilmiş onam vermişlerdir. Araştırmaya dahil edilme kriterleri arasında 18-55 yaşları arasında olmak, en az ilkököl mezunu olmak ve araştırma talimatlarını yerine getirebilecek olmak yer alırken katılımcının bilişsel kapasitesini etkileyebilecek herhangi bir psikiyatrik veya nörolojik bozukluğuna sahip olduğunu belirtmesi çalışmadan dışlama kriteri olarak belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Sosyodemografik Bilgi Formu

Bu form katılımcıların yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim ve çalışma gibi sosyodemografik özelliklerinin yanı sıra COVID-19 sürecindeki yaşam tarzlarına ilişkin verilerin toplanması amacıyla araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur.

COVID-19 Tehdit Algısı Ölçeği (CTAÖ-TR)

Pérez-Fuentes ve ark.¹⁶ tarafından 2020 yılında geliştirilen ölçek (Cuestionario de Percepción de Amenaza de la

COVID-19), COVID-19 tehdit algısını değerlendirmek üzere tasarlanmıştır. Özbildirim ölçeği olup 5 maddeden oluşmaktadır. Katılımcıların COVID-19 tehdit algılarını 10'lu Likert ölçeğinde değerlendirmeleri beklenmektedir. Ölçekten alınan yüksek puan, hastalıktan yüksek derece tehdit algılandığına işaret etmektedir. Böylece ölçek, hastalığın temsili üzerine genel bir puan sağlamaktadır. Tek faktörden oluşan ölçeğin Cronbach's alfa iç tutarlılık katsayısı 0,66 olarak bildirilmiş ve varyansın %43,7'sini açıkladığı bulunmuştur.

COVID-19 Korkusu Ölçeği

Bireylerin COVID-19 korkusunu değerlendiren ölçek (CKÖ) Ahorsu ve ark.¹³ tarafından 2020 yılında geliştirilmiştir ve Bakioğlu ve ark.¹⁵ tarafından Türkiye bağlamına uyarlanmıştır. Tek faktörlü bir özbildirim ölçeği olup yedi madde içermektedir ve beşli Likert tipi derecelendirme sistemine sahiptir (1: Kesinlikle katılmıyorum ve 5: Kesinlikle katılıyorum arasında değişmektedir). Ölçekte katılımcının aldığı puanın artması kişinin COVID-19 kaynaklı korku düzeyinin de arttığını göstermektedir. Orijinal ölçeğin Cronbach's alfa iç tutarlılık katsayısı 0,82 olarak bulunurken test tekrar test güvenilirliği 0,72 olarak bildirilmiştir.¹³ Türkçe versiyonunda ise Cronbach's alfa iç tutarlılık katsayısı 0,88 olarak bulunurken tek faktörlü bu ölçeğin, toplam varyansın %58,86'sını açıkladığı rapor edilmiştir.¹⁵

Algılanan COVID Tehdidi Formu

Bireylerdeki COVID-19'a karşı algılanan tehdidi (ACTF) değerlendiren yedi maddeden oluşan bu ölçek Kavaklı ve ark.¹⁹ tarafından 2020 yılında geliştirilmiştir. Tek faktörlü olan bu ölçek beşli Likert tipi derecelendirme sisteminden oluşmaktadır (1: Kesinlikle katılmıyorum ve 5: Kesinlikle katılıyorum). Alınan yüksek skorlar, kişinin COVID-19'a karşı algılandığı tehdidin yüksek olduğunu göstermektedir. Formun tek faktörlü yapısının total varyansın %43,57'sini açıkladığı ve faktör yüklerinin 0,34 ile 0,80 arasında değişim gösterdiği bildirilmiştir.

Beck Anksiyete Ölçeği

Beck Anksiyete Ölçeği (BAÖ), Beck ve ark.²⁰ tarafından 1988'de geliştirilmiştir. Ölçek, bireylerin yaşadığı anksiyete belirtilerinin ne kadar sıklıkla ve hangi şiddette deneyimlendiğini belirlemeyi amaçlamaktadır. Yirmi bir maddeden oluşan bir ölçek olup Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması 1998 yılında Ulusoy ve ark.²¹ tarafından yapılmıştır. Dörtlü Likert ölçeği olup 0 (hiç) - 3 (ciddi düzeyde) aralığında derecelendirilmek üzere bireylerdeki anksiyete belirtilerini taramaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar kişinin anksiyete düzeylerinin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık puanı ise 0,93 olarak bildirilmiştir.

Çeviri İşlemi

Çalışmaya başlamadan önce ölçek geliştiricisi ile ekip tarafından e-posta yoluyla iletişime geçilmiş ve çeviri için izin alınmıştır. Tercüme süreci, İspanyolcada ileri derece iyi olan iki araştırmacı tarafından bağımsız olarak gerçekleştirilmiştir. Bu prosedürden sonra, araştırmacılar her bir maddeyi en iyi temsil ettiği düşünülen ifadeler üzerinde anlaşmışlardır. Her madde aynı ekip tarafından orijinal formu ile karşılaştırılmıştır. Geri çeviri, İspanyolcası ileri düzeyde olan üçüncü bir araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Geri çevrilmiş ölçek maddeleri, ölçeğin geliştiricisine gönderilmiş ve çevirinin doğruluğu ve anlaşılabilirliği için geri bildirim alınmıştır. Ölçeğin geliştiricisinden alınan onaydan ve tüm bu aşamalardan sonra beş maddelik Türkçe form elde edilmiştir. Tüm katılımcılara, Sosyodemografik form, CTAÖ-TR, CKÖ, ACTF ve BAÖ uygulanmıştır. Açımlayıcı faktör analizinde madde başına en az 5-10 katılımcı gerektiği bilindiğinden çalışmaya toplam 224 katılımcı dahil edilmiştir.²² Ölçek, test tekrar test değerlendirmesi için 32 kişide iki hafta sonra tekrar uygulanmıştır.

İstatistiksel Analiz

İstatistiksel analizler Statistical Package for the Social Sciences Statistics 20.0 ile yapılmıştır. Güvenirlik analizi için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı, madde-toplam puan korelasyon katsayıları hesaplanmış ve katılımcılara iki hafta arayla test tekrar test yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliği test etmek için açımlayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Faktör yükü 0,4'ün üzerinde olan maddeler istatistiksel açıdan değerlendirmeye alınmıştır. CTAÖ-TR'nin yakınsak geçerliliği Pearson korelasyonu yapılarak değerlendirilmiştir. Anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak belirlenmiştir.

BULGULAR

Sosyodemografik Analiz

Katılımcıların 85'i (%37,9) erkek, 134'ü (%59,8) kadın iken 5 kişi de (%2,2) cinsiyetini belirtmemiş olup toplam 224 kişidir. Yaş ortalaması $37,07 \pm 11,81$ yıl iken toplam eğitim yılları $16,63 \pm 4,33$ yıl olarak saptanmıştır. Katılımcıların sosyodemografik özellikleri Tablo 1'de özetlenmiştir.

Güvenirlik Analizi

Ölçeğin iç tutarlılık katsayısını hesaplamak için Cronbach alfa kullanılmış ve 0,77 olarak bulunmuştur. Literatür, Cronbach alfa düzeylerini şu şekilde göstermektedir; mükemmel (0,93-0,94), güçlü (0,91-0,93), güvenilir (0,84-0,90), sağlam (0,81), oldukça yüksek (0,76-0,95), yüksek (0,73-0,95), iyi (0,71-0,91), nispeten yüksek (0,70-0,77). Elde ettiğimiz sonuç, Cronbach alfa 0,77'nin ölçeğin yüksek güvenilirliğini yansıttığını göstermiştir.²³ Düzeltilmiş madde-toplam

Tablo 1. Katılımcıların sosyodemografik özellikleri		
Değişkenler	Ortalama±SS	
Yaş	37,07±11,81	
Toplam eğitim yılı	16,63±4,33	
Cinsiyet	N (%)	
Kadın	134 (%59,8)	
Erkek	85 (%37,9)	
Belirtmek istemiyor	5 (%2,3)	
Medeni durum		
Evli	119 (%53,1)	
Bekar	105 (%46,9)	
Eğitim durumu		
Doktora	22 (%9,8)	
Yüksek lisans	55 (%24,6)	
Üniversite	127 (%56,7)	
Lise	16 (%7,1)	
İlköğretim	4 (%1,8)	
	Evet N (%)	Hayır N (%)
Sigara kullanımı	76 (%33,9)	148 (%66,1)
Alkol kullanımı	131 (%58,5)	93 (%41,5)
Çalışma durumu	153 (%68,3)	71 (%31,7)
Evinde 65 yaş üstü veya kronik hastalığı olan birisiyle yaşama	61 (%27,2)	163 (%72,8)
Koronavirüs tanısı alma	61 (%9,4)	163 (%90,6)
Koronavirüs tanısı nedeniyle bir yakınıni kaybetme	38 (%16,96)	186 (%83,04)
Düzenli tedavi almayı gerektirecek kronik tıbbi bir rahatsızlık durumu	34 (%15,2)	190 (%84,8)
SS: Standart sapma		

puan korelasyonları ve madde silindiğinde Cronbach alfa değerleri Tablo 2’de gösterilmiştir. Bu çalışmada Cronbach alfa değeri artmadığı için orijinal ölçekteki hiçbir madde silinmemiştir. Ölçekte yer alan tüm itemlerin madde toplam korelasyonu 0,30’dan büyük bulunmuştur. Daha sonra test-tekrar test yöntemi uygulanmıştır. Pearson korelasyon katsayısı 0,696 olarak bulunmuştur ($p<0,001$), bu da ölçeğin güvenilirliğinin iyi düzeyde olduğu anlamına gelmektedir.²²

Geçerlilik Analizi

Ölçeğin faktör analizi için uygunluğunu değerlendirilmesi adına verilere öncelikle Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett küresellik testi uygulanmıştır. Büyüköztürk’ün²⁴ bildirdiği üzere, verilerin faktör analizine uygunluğunun kararı için KMO değerinin 0,60’tan yüksek olması ve Bartlett testinin ki-kare değerinin istatistiksel olarak anlamlı çıkması gerekmektedir. KMO katsayısı hesaplanmış ve örneklemin faktör analizine uygun olduğu görülmüştür. KMO örneklem uyum katsayısı iyi bir aralık olarak kabul edilen 0,784 olarak hesaplanmıştır. Bartlett küresellik testine göre değişkenler arasındaki korelasyon yeterli bulunmuştur ($\chi^2=323,770$, $df=10$, $p<0,001$). Elde edilen

bulgular doğrultusunda verilerin faktör analizi için uygun olduğu görülmüştür. Verilere herhangi bir döndürme işleminin uygulanması gerekmez. Yapılan analiz sonucuna göre, ölçeğin toplam varyansın %53,13’ünü açıklayan tek faktörlü bir yapıda olduğu saptanmıştır. Literatürde 200 katılımcı için faktör yüklerinin 0,364’ten büyük olması önerilmektedir.²⁵ Bu sonuçlar doğrultusunda ölçek maddelerinin hiçbirisi dışarda bırakılmamıştır. Tek faktörlü olan orijinal ölçek de toplam varyansın %68,92’sini açıklamıştır. Ölçek maddelerine ilişkin faktör yükleri ise 0,53 ile 0,86 arasında saptanmıştır. İlgili faktör yükleri Tablo 2’de açıklanmıştır.

Yamaç grafiği, faktör sayısını belirlemede kullanılan bir diğer güvenilir yöntem olarak kabul edilmektedir. Birinci faktörde bükülme noktasının (eğimin yassılaştığı) meydana gelmesinden dolayı tek faktör elde edilmiştir (Şekil 1).²⁵ Faktör analizinin detayları Tablo 3’te gösterilmiştir.

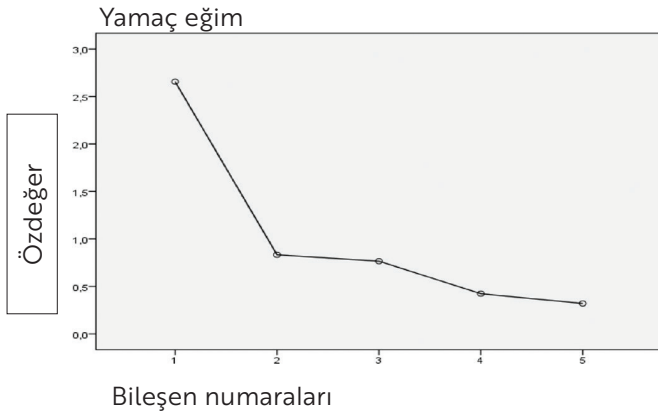
Ayrıca CTAÖ-TR’nin yakınsak geçerliliği, CTAÖ-TR’nin ilgili ölçekler olan CKÖ ve ACTF ile ne kadar benzer olduğunu değerlendirmek için yapılmıştır. Bu ölçekler, COVID-19 kaynaklı korku düzeylerini ve kişinin ne kadar tehdit altında hissettiğini değerlendiren ölçekler olduğundan dolayı yakınsak geçerliliği belirlemek için kullanılmıştır. CTAÖ-TR;

CKÖ ve ACTF ile orta derecede korelasyon göstermiştir; sırasıyla ($r=0,632$, $p<0,01$; $r=0,663$, $p<0,01$). BAÖ ile de arasında pozitif yönlü ilişki saptanmıştır ($r=0,416$, $p<0,01$) (Tablo 4).

Tablo 2. CTAÖ-TR madde toplam korelasyonları ve Cronbach alfa katsayıları

Maddeler	Düzeltilmiş madde-toplam korelasyonu	Madde silindiğinde Cronbach- α değeri
Madde 1	0,600	0,716
Madde 2	0,400	0,777
Madde 3	0,362	0,790
Madde 4	0,722	0,668
Madde 5	0,671	0,687

CTAÖ-TR: Algılanan COVID-19 tehdidi formu, COVID-19: Koronavirüs hastalığı-2019

Şekil 1. Yamaç grafiği

TARTIŞMA

Bu çalışma, COVID-19'un psikolojik etkilerinin araştırıldığı bir ölçeğin Türkçeye kazandırılması amacıyla Pérez-Fuentes ve ark.¹⁶ tarafından geliştirilen CTAÖ-TR'nin Türkçe geçerlik ve güvenilirliğini ve faktör yapısını belirlemek üzere gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucu elde edilen bulgular, bu ölçeğin, kişilerin COVID-19 tehdit algısını değerlendirmede Türkçe geçerlik ve güvenilirliğe sahip olduğunu göstermiştir.

İlk aşamada çalışmada, CTAÖ'nün Türkçeye çevirisi yapılmış ve sonrasında ölçeğin psikometrik özellikleri; açımlayıcı faktör analizi, iç tutarlılık katsayısının hesaplanması, iki hafta aryla test-tekrar test ve ölçüt bağıntılı geçerlik yöntemleriyle incelenmiştir. Örneklem büyüklüğü seçilirken ölçek geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarına dair literatür, madde sayısının en az beş katı kadar katılımcının çalışmaya alınması gerektiğini raporlamaktadır ki mevcut çalışmada da 5 maddelik ölçek için toplam 224 kişi çalışmaya dahil edilmiştir.²⁶

Tablo 3. Açımlayıcı faktör analizi sonuçları

Ölçek maddeleri	F1
Koronavirüs enfeksiyonu hayatınızı ne kadar etkiliyor?	0,781
Koronavirüs enfeksiyonunun ne kadar süreceğini düşünüyorsunuz?	0,575
Koronavirüs enfeksiyonuna bağlı semptomları (hastalık belirtilerini) ne ölçüde hissediyorsunuz?	0,529
Koronavirüs enfeksiyonu ile ilgili olarak ne kadar endişelisiniz?	0,862
Koronavirüs enfeksiyonu sizi duygusal olarak ne kadar etkiliyor? (örneğin; öfkelenmiş, korkmuş, sinirlenmiş ya da depresif hissettiriyor mu?)	0,833
Açıklanan varyans (%)	53,128
Özdeğer	2,66

Tablo 4. CTAÖ-TR ile CKÖ, ACTF ve BAÖ arasındaki korelasyon

Ölçekler	CTAÖ-TR
CKÖ	$r=0,632^*$
ACTF	$r=0,663^*$
BAÖ	$r=0,416^*$

ACTF: Algılanan COVID-19 tehdidi formu, BAÖ: Beck anksiyete ölçeği; CKÖ: COVID-19 korkusu ölçeği, COVID-19: Koronavirüs hastalığı-2019, *Tüm korelasyonlar $p<0,01$ düzeyinde anlamlıdır

CTAÖ'nün faktör yapısını belirleyebilmek amacıyla verilere açımlayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Açımlayıcı faktör analizine göre, ölçeğin toplam varyansın %53,13'ünü açıklayan tek faktörlü bir yapıda olduğu bulunmuştur ki ölçek maddelerinin yüklendiği tek faktörün açıkladığı bu varyans oranının istatistiksel açıdan uygun ve kabul edilebilir bir düzeyde olduğu daha önceki çalışmalar tarafından bildirilmiştir.²⁷ Elde edilen bulgular, ölçeğin tek faktörlü yapısının Türk popülasyonundan oluşan araştırma örnekleminde de sağlandığını göstermiştir. Ölçeğin güvenilirliği ise, iç tutarlılık katsayısının hesaplanması yoluyla araştırılmıştır. Ölçek güvenilirliğini anlayabilmek için hesaplanan Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı $0,00 \leq \alpha \leq 0,40$ aralığında ise ölçeğin güvenilir olmadığını, $0,40 \leq \alpha \leq 0,60$ arasında ise ölçeğin düşük güvenilirlikte olduğunu, $0,60 \leq \alpha \leq 0,80$ arasında olduğunda ise ölçeğin oldukça güvenilir olduğunu, $0,80 \leq \alpha \leq 1,00$ ise ölçeğin yüksek güvenilirlikte olduğunu belirtmektedir. Çalışmamızda, güvenilirlik analizlerinin sonuçları, ölçeğin 0,77'lik bir Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısına sahip olduğunu ve ölçekteki tüm maddelerin birbirleri ile korelasyonlarının istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ortaya koymuştur. Ölçek içerisinde yer alan maddelerin testle tutarlı olup olmadığını incelemek adına madde analizi de uygulanmış

olup her bir maddenin korelasyon değerinin en az 0,20 olduğu görülmüştür.²⁸

Buna ek olarak, ölçeğin güvenilirliğini test etmek adına katılımcılara iki hafta arayla uygulanan test-tekrar test güvenilirliğine dair hesaplamalardan elde edilen güvenilirlik katsayı değerlerinin de oldukça yüksek olduğu bulunmuştur. Ölçeğin aradan belli bir zaman geçtikten sonra da aynı kişilerde yine benzer sonuçlar göstermesi ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir.²⁹ Ölçek, test-tekrar test değerlendirmesi için 32 kişide iki hafta sonra tekrar uygulanmıştır ve korelasyon değeri 0,696 olarak saptanmıştır.

Geçerlik değerlendirmesi ise bir ölçeğin ölçmeyi hedeflediği şeyi ne kadar ölçtüğünü ifade etmektedir.³⁰ Bu sebeple de daha önce geçerlik güvenilirlik çalışması yapılmış benzer bir başka ölçüm aracı ile mevcut ölçeğin karşılaştırması yapılmaktadır.³¹ Çalışmamızda, CTAÖ-TR'nin yakınsak geçerliliği, CTAÖ-TR ile ilgili ölçekler olan CKÖ ve ACTF ile ne kadar benzer olduğunu belirlemek için yapılmıştır. Bu ölçekler, COVID-19 kaynaklı korku düzeylerini ve kişinin ne kadar tehdit altında hissettiğini değerlendirmektedir. CTAÖ-TR; CKÖ, ACTF ve BAÖ ile anlamlı olarak pozitif yönlü orta düzeyde korelasyon göstermiştir. Mevcut ölçeğin, benzer ölçeklerden biri olan ACTF total varyans değerinden yüksek değere sahip olması ve faktör yüklerinin de daha yüksek olması nedeniyle araştırmacılar tarafından tercih edileceği düşünülmektedir.

Geçerlik ve güvenilirlik analizi sonuçları, CTAÖ-TR Türkçe formunun geçerli ve güvenilir olup tek faktörden oluşan bir ölçme aracı olarak alanda kullanılabileceğini göstermiştir. Ölçeğin Türkçe formu Ek 1'de yer almaktadır.

Çalışmanın Kısıtlılıkları

Çalışmanın aynı zamanda bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır. Öncelikle, verilerin yalnızca sağlıklı bir popülasyonda toplanmış olması, bulguların klinik popülasyona genellenmesini engelleyebilir. Ayrıca, öz bildirim ölçeği olması bakımından bazı yanıt yanlılıkları oluşmuş olabilir. Tüm bu kısıtlılıklara rağmen, COVID-19'un bireyler üzerindeki psikolojik etkilerinin değerlendirilmesi bakımından önemli olduğu düşünülen bir ölçek Türkçeye kazandırılmıştır.

SONUÇ

Günümüzde önemli bir sağlık sorunu haline gelen COVID-19 pandemisi, şüphesiz ki bireylerin hem fizyolojik hem de psikolojik sağlığını derinden etkilemektedir. Bu sebeple de CTAÖ-TR'nin Türkçeye kazandırılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. CTAÖ'nün Türkçe formunun COVID-19 kaynaklı tehdit algısını değerlendirmede geçerli ve güvenilir

bir ölçek olduğu söylenebilir. Ölçeğin uygulanmasının fazla zaman gerektirmemesi, pratik ve kolay olması bakımından ölçeğin kullanımı araştırmacılar tarafından avantajlı olabilir. Alanda çalışan sağlık çalışanları COVID-19 tehdit algısı ile bazı psikolojik bozukluklar arasındaki ilişkileri de araştırmaya gerek duymaktadırlar. Bu ölçeğin kullanımı ile birlikte kaygı düzeyi açısından risk altında olan bireyler belirlenebilir ve salgının olası psikolojik etkilerini daha iyi anlayabilme, psikolojik müdahaleler ya da önleme programları geliştirmede fayda sağlayabilir.

Teşekkür

Yazarlar, verilerin analiz edilmesindeki katkılarından dolayı Arş. Gör. Betül Önder Uzgan'a teşekkür etmektedir.

Etik

Etik Kurul Onayı: İzmir Demokrasi Üniversitesi Etik Kurulu tarafından 02.07.2021 tarih ve 2021/07-03 sayılı karar ile onaylanmıştır.

Hasta Onayı: Katılımcılardan bilgilendirilmiş onam alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Editörler kurulu ve editörler kurulu dışında olan kişiler tarafından değerlendirilmiştir.

Yazarlık Katkıları

Konsept: Ö.A., Dizayn: M.T., Veri Toplama veya İşleme: Ö.A., M.T., C.A., Analiz veya Yorumlama: Ö.A., Literatür Arama: Ö.A., M.T., Yazan: Ö.A., M.T.

Çıkar Çatışması: Yazarlar bu makale ile ilgili olarak herhangi bir çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Çalışma için hiçbir kurum ya da kişiden finansal destek alınmamıştır.

KAYNAKLAR

1. Lai J, Ma S, Wang Y, et al. Factors Associated With Mental Health Outcomes Among Health Care Workers Exposed to Coronavirus Disease 2019. JAMA Netw Open. 2020;3:e203976.
2. Wang FS, Zhang C. What to do next to control the 2019-nCoV epidemic? Lancet. 2020;395:391-3.
3. Ho CS, Chee CY, Ho RC. Mental Health Strategies to Combat the Psychological Impact of Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) Beyond Paranoia and Panic. Ann Acad Med Singap. 2020;49:155-60.
4. Hernández BC, Rugarcía YT. Attitudes toward the risk prevention in health professionals in cases of epidemiological alert. Med Segur Trab. 2015;61:254-72.
5. Lai CC, Shih TP, Ko WC, Tang HJ, Hsueh PR. Severe acute respiratory syndrome coronavirus 2 (SARS-CoV-2) and coronavirus disease-2019 (COVID-19): The epidemic and the challenges. Int J Antimicrob Agents. 2020;55:105924.
6. Lloyd KR, Jacob KS, Patel V, St Louis L, Bhugra D, Mann AH. The development of the Short Explanatory Model Interview (SEMI) and its use among primary-care attenders with common mental disorders. Psychol Med. 1998;28:1231-7.

7. Rüdell K, Bhui K, Priebe S. Concept, development and application of a new mixed method assessment of cultural variations in illness perceptions: Barts Explanatory Model Inventory. *J Health Psychol.* 2009;14:336-47.
8. Taylor S. *Psicología de la Salud*, 2007; 6th ed. McGraw-Hill: New York, NY, USA: 2007.
9. Quiceno JM, Vinaccia S. Percepción de enfermedad: Una aproximación a partir del Illness Perception Questionnaire Illness perception: an approximation from the Illness Perception Questionnaire. *Psicología desde el Caribe.* 2010;25:56-83.
10. Broadbent E, Wilkes C, Koschwanez H, Weinman J, Norton S, Petrie KJ. A systematic review and meta-analysis of the Brief Illness Perception Questionnaire. *Psychol Health.* 2015;30:1361-85.
11. Xiang YT, Yang Y, Li W, et al. Timely mental health care for the 2019 novel coronavirus outbreak is urgently needed. *Lancet Psychiatry.* 2020;7:228-9.
12. Lin CY. Social reaction toward the 2019 novel coronavirus (COVID-19). *Social Health Behavior.* 2020;3:1-2.
13. Ahorsu DK, Lin CY, Imani V, Saffari M, Griffiths MD, Pakpour AH. The Fear of COVID-19 Scale: Development and Initial Validation. *Int J Ment Health Addict.* 2022;20:1537-45.
14. Satıcı B, Saricali M, Satıcı SA, Griffiths MD. Intolerance of Uncertainty and Mental Wellbeing: Serial Mediation by Rumination and Fear of COVID-19. *Int J Ment Health Addict.* 2020;1-12.
15. Bakioğlu F, Korkmaz O, Ercan H. Fear of COVID-19 and Positivity: Mediating Role of Intolerance of Uncertainty, Depression, Anxiety, and Stress. *Int J Ment Health Addict.* 2021;19:2369-82.
16. Pérez-Fuentes MDC, Molero Jurado MDM, Oropesa Ruiz NF, et al. Questionnaire on Perception of Threat from COVID-19. *J Clin Med.* 2020;9:1196.
17. Beléndez M, Bermejo Alegría RM, García Ayala MD. Factor structure of the Spanish version of the Revised Illness Perception Questionnaire in a sample of subjects with hypertension. *Psicothema.* 2005;17:318-24.
18. Moss-Morris R, Weinman J, Petrie K, Horne R, Cameron L, Buick D. The Revised Illness Perception Questionnaire (IPQ-R). *Psychology & Health.* 2002;17:1-16.
19. Kavaklı M, Ak M, Uğuz F, Türkmen OO. The mediating role of self-compassion in the relationship between perceived COVID-19 threat and death anxiety. *Turkish J Clinical Psychiatry.* 2020;23:15-23.
20. Beck AT, Epstein N, Brown G, Steer RA. An inventory for measuring clinical anxiety: psychometric properties. *J Consult Clin Psychol.* 1988;56:893-7.
21. Ulusoy M, Sahin NH, Erkmen H. Turkish version of the Beck Anxiety Inventory: psychometric properties. *J Cogn Psychother.* 1998;12:163-72.
22. Şencan H. Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik. Ankara: Seçkin Matbaası; 2005.
23. Taber KS. The use of Cronbach's alpha when developing and reporting research instruments in science education. *Res Sci Educ.* 2018;48:1273-96.
24. Büyüköztürk Ş. *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Yayıncılık. İlköğretim Online. 2007;7:6-8.
25. Field AP. *Discovering Statistics Using SPSS And Sex and Drugs and Rock "n" Roll*; 3rd ed. London: Sage. 2009.
26. Csikszentmihalyi M, Larson R. Validity and reliability of the experience-sampling method. In: *Flow and The Foundations of Positive Psychology*. Netherlands, Springer; 2014. p. 35-54.
27. Büyüköztürk Ş, Çakmak EK, Akgün ÖE, Karadeniz Ş, Demirel F. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara. Pegem Akademi Yayıncılık. 2008.
28. Ebrinç S. Psychiatric rating scales and their use in clinical studies. *Bull Clin Psychopharmacol.* 2000;10:109-16.
29. Köroğlu E. *Psikiyatride Kullanılan Klinik Ölçekler*. 4. Baskı. Ankara. HYB Yayınları. 2009. p. 21-33.
30. O'Leary-Kelly SW, Vokurka RJ. The empirical assessment of construct validity. *J Oper Manag.* 1998;16:387-405.
31. Streiner DL, Norman GR, Cairney J. *Health measurement scales: a practical guide to their development and use*. Oxford University Press, USA. 2014.

Ek 1. COVID-19 Tehdit Algısı Ölçeği

COVID-19 enfeksiyonu ile ilgili olarak lütfen aşağıdaki sorularda fikrinizi en iyi yansıtan sayıyı daire içine alınız.

1. Koronavirüs enfeksiyonu hayatınızı ne kadar etkiliyor?

Hayatımı kesinlikle hiç etkilemiyor	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Hayatımı ciddi şekilde etkiliyor
-------------------------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----------------------------------

2. Koronavirüs enfeksiyonunun ne kadar süreceğini düşünüyorsunuz?

Kısa bir süre	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Sonsuza dek
---------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	-------------

3. Koronavirüs enfeksiyonuna bağlı semptomları (hastalık belirtilerini) ne ölçüde hissediyorsunuz?

Kesinlikle hiç semptom yok.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Ciddi birçok semptom
-----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----------------------

4. Koronavirüs enfeksiyonu ile ilgili olarak ne kadar endişelisiniz?

Kesinlikle hiç endişeli değilim.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Son derece endişeliyim.
----------------------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	-------------------------

5. Koronavirüs enfeksiyonu sizi duygusal olarak ne kadar etkiliyor? (örneğin; öfkelenmiş, korkmuş, sinirlenmiş ya da depresif hissettiriyor mu?)

Duygusal olarak kesinlikle hiç etkilenmiyorum.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Duygusal olarak son derece etkileniyorum.
--	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	---